

משנה ח

כָּל כְּסוּי הַפְּלִים שֵׁישׁ לָהֶם בֵּית אַחִיזָה
 לאוחזם בו - **נְטִילֵין בְּשֶׁבֶת** הואיל ותורת כלים
 עליהם. **אָמַר רַבִּי יוֹסִי: בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים**
 שצריך בית אחיזה כדי להתיר את טלטול המכסה?
בְּכִסּוּי הַקְּרָקְעוֹת כגון כיסוי של בורות, **אָבֵל**
בְּכִסּוּי הַפְּלִים - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף - גם אם אין
 להם בית אחיזה **נְטִילֵין בְּשֶׁבֶת**¹⁷²:

פרק שמונה עשר

המשך דיני טלטול וטירחה רבה בשבת

משנה א

מִפְּנֵין בשבת מהבית או מהאוצר **אָפְלוּ אַרְבַּע**
וְחֲמֵשׁ קִפּוֹת - סלים **שֶׁל תְּבֹנָה וְשֶׁל תְּבוּאָה** ואף
 על פי שיש בזה טורח¹⁷³, **מִפְּנֵי** שצריך את המקום

ר' עובדיה מברטנורא

ח כמה דברים אמורים
 בכסויי קרקעות. בגמרא קאמר
 דבכסוי כלים כ"ע לא פליגי
 דשרי אע"ג דלית להו בית
 אחיזה, ובכסויי קרקעות כגון
 כסוי של בור ודות כ"ע לא
 פליגי דאסור אי לית להו בית
 אחיזה. כי פליגי בכסויי כלים
 המחוברים לקרקעות, מר סבר
 כקרקעות דמיין, ומר סבר לאו
 כקרקעות דמיין. והלכה
 כחכמים שהמחובר לקרקע הרי
 הוא כקרקע: **י"ח א מפנין**.
 אם צריך למקומן להושיב שם
 אורחין להסב בסעודה, או
 תלמידים לשמוע הדרשה,
 ודוקא לדבר מצוה שרי ולא
 חיישינן לטירחא דשבת: **ארבע**
והמש. לאו דוקא, דאי בעי

ביאורים והרחבות

להוסיף על אוהל עראי (כגון שהיתה מחצלת פרוסה על הכתלים מלפני שבת, ונשאר בה אויר, ובאים למתוח את כולה בשבת), כדגרסינן בגמרא (קכ, ב): אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת. לא נחלקו אלא להוסיף (על אוהל עראי קיים), שרבי אליעזר אומר: אין מוסיפין ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת. וחכמים אומרים: מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביום טוב.

172. בגמרא (קכו, ב) למדין, שפשוט הוא שבכיסויי הקרקעות צריך שיהיה להם בית אחיזה ורק אז מותר לטלטלם, ובכיסויי הכלים, אפילו ללא בית אחיזה מותר לטלטלם. המחלוקת היא בכיסוי כלים המחוברים לקרקע, כגון תנור וכיריים, תנא קמא סובר: גוזרים אנו על כיסוי כלי המחובר לקרקע משום כיסוי קרקע עצמה, ולכן אין לו בית אחיזה אסור לטלטלו. ורבי יוסי סובר: אין גוזרים, ומותר לטלטל את הכלים אע"פ שאין להם בית אחיזה.

173. **פירוש:** משנתנו דנה בטלטול שיש בו טירחה יתירה, ואין טלטול כזה מותר, אף על פי שהוא ראוי לאכילה, אלא אם כן הוא לצורך מצוה.

בגמרא (קכו, ב) שואלין: אם מפנין חמש קופות, ארבע צריך לומר? ותוצו: אמר רב חסדא: ארבע מחמש (יפנה ארבע מתוך חמש ולא את הכל, כי אסור לגמור את כל האוצר דילמא חזי גומות בקרקעיתו ומשוי להו). איכא דאמרי: ארבע מאוצר קטן וחמש מאוצר גדול. ומאי "אבל לא את האוצר"? שלא יתחיל באוצר תחלה (אלא אם לקח מהאוצר כבר תבואה למאכל בהמתו, שאז התבואה אינה מוקצה), ומני - רבי יהודה היא, דאית ליה מוקצה. ושמואל אמר: התנא נקט בלשון בני אדם שאומרים תחילה חשבון קטן ואח"כ חשבון גדול, משום הכי נקט ארבע ברישא והדר חמש, והוא הדין אפילו הרבה.

עוד שאלו, מה עדיף, למעט בהילוך, או למעט במשא? כלומר, דווקא בארבע וחמש קופות

ר' עובדיה מברטנורא
 אפילו טובא נמי: אבל לא את
 האוצר. כלומר ובלבד שלא
 יגמור את האוצר כולו עד
 שיגיע לקרקעיתו, דלמא אתי
 לאשוויי גומות: מפנין תרומה
 טהורה. ואפילו ישראל דלא
 חזיה ליה יוכל לטלטלה
 ולפנותה, כיון דחזיא לכהן:
 ודמאי. דחזי לעניים, כדתנן
 מאכילין את העניים דמאי, ואי
 בעי הוה מפקיר לנכסיה והוי
 עני וחזי ליה, השתא נמי חזי
 ליה: ומעשר ראשון שנטלה
 תרומתו. שנטלה ממנו תרומת
 מעשר ולא נטלה ממנו תרומה
 גדולה, כגון שהקדים בן לוי
 ולקח המעשר בשבלין, דעדיין

להושיב שם את האורחים¹⁷⁴, או ומפני בטול
 בית המדרש - בשביל התלמידים ללמוד תורה,
 שיש בזה צורך מצווה ומותר, אבל לא מפנין את
 האוצר כולו, היינו את כל המחסן, שמא יבוא
 להשוות גומות, שזו תולדת חורש.

כל הראוי למאכל מותר לטלטלו, ולכן מפנין
 תרומה טהורה הראויה לאכילת כהן, ולכן אינה
 מוקצה אף לישראל, ודמאי - תבואה שנלקחה מעם
 הארץ וראויה לאכילת עני, ולכן אינה מוקצה ואף
 עשיר מותר לטלטלה¹⁷⁵, ומעשר ראשון שנטלה
 תרומתו - תרומת מעשר, ודווקא במקרה שנפטרה
 התבואה מתרומה גדולה¹⁷⁶, ומעשר שני והקדש
 שנטלו פקעה קדושתם והרי הם חולין, ואפילו

לא חלה עליה חובת תרומה שאין הדגן חייב בתרומה גדולה עד שיתמרח בכרי, וזה שהקדים ולקח
 המעשר בשבלין אינו מפריש אלא תרומת מעשר בלבד, ומותר באכילה אע"פ שלא הפרישו ממנה
 תרומה גדולה: ומעשר שני והקדש שנטלו. שפרו אותן הבעלים ונתנו את הקרן ולא נתנו את

ביאורים והרחבות

אבל לא יותר, ומכאן שעדיף למעט בהילוך. או שמא למעט במשא, ואם בא לפנות בכלים
 קטנים כשיעור חמש קופות (אף שיצטרך ללכת בכך יותר) - מותר? וענו: למעט בהילוך עדיף.
 עוד למדין, שהפינוי הוא "הכל לפי האורחין", לכן אם יש לו אורחים רבים, מפנה יותר מארבע
 או חמש קופות.

עוד למדין שהפינוי ייעשה לא על ידי אדם אחד אלא "כל גברא וגברא מפני לנפשיה".

174. גרסינן בגמרא (קכז, א): אמר רבי יוחנן: גדולה הכנסת אורחין כהשכמת בית המדרש,
 דקתני "מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש". ורב דימי מנהרדעא אמר: יותר מהשכמת
 בית המדרש, דקתני "מפני האורחין" והדר "ומפני בטול בית המדרש". אמר רב יהודה אמר
 רב: גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה, דכתיב: "ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך
 אל נא תעבר" וגו'. אמר רבי אלעזר: בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם,
 מדת בשר ודם אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך, ואילו בהקדוש ברוך הוא
 כתיב: "ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך" וגו'. אמר רב יהודה בר
 שילא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן
 קיימת לו לעולם הבא, ואלו הן: הכנסת אורחין, וביקור חולים, ועיון תפלה, והשכמת בית
 המדרש, והמגדל בניו לתלמוד תורה, והדן את חברו לכף זכות.

175. בגמרא (קכז, ב) למדין שאע"פ שהדמאי אינו ראויה לו לאכילה, כיוון שיכול להפקיר את
 נכסיו ויהיה עני ואז הדמאי ראוי לו, לפיכך מותר לטלטלו (ומכל מקום אף אם לא היה יכול להיות
 עני, היה הדמאי מותר בטלטול היות וראוי לעני, כמו תרומה טהורה שראויה לכהן. תוספות).

176. בגמרא (קכז, ב) למדין שמדובר במקרה שהלוי הקדים את הכהן (כשהתבואה היתה עדיין)
 בשבולים ועוד לא נתחייבה בתרומה, ולקח מהתבואה מעשר ראשון, וממנו הפריש תרומת

ר' עובדיה מברטנורא

החומש, ושמעין מהכא שהם פדיון והחומש היו מלוה גבי בעלים: אבל לא את הטבל. ואפילו טבל דרבנן, כגון הורוע בעציץ שאינו נקוב: ולא את מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. אם הקדים בן לוי ולקה המעשר אחר שנתמרה התבואה בכרי קודם שהפרישו ממנו תרומה גדולה, והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש תרומה גדולה זהו, מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו האמור כאן שכיון שנתמרה בכרי ונתחייבה בתרומה, כשלוקח המעשר ראשון אע"פ שמפריש ממנו תרומת מעשר כל זמן שלא הפריש ממנו תרומה גדולה טבל הוא ואסור לטלטלו בשבת: ולא מעשר שני והקדש שלא נפדו. כגון שנפדו אבל לא נפדו כהלכה, כגון שפדה המע"ש על גרוטאות של כסף, ואין מעשר

שעדיין לא נתן חומש על פדייתם, והתורמוס היבש - מין קטנית, אף על פי שהוא מר וקשה, מותר לפנותו מפני שהוא מאכל לעניים ואינו מוקצה¹⁷⁷.

אבל לא יפנה בשבת את הדברים שאינם ראויים לאכילה, לא את הטבל¹⁷⁸, ולא את מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו בין תרומת מעשר בין תרומה גדולה¹⁷⁹, ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו שכן אסורים באכילה ומוקצה הם¹⁸⁰, ולא את הלוף - מין בצל, ולא את החרדל שאינם ראוי לאכילה.

רפן שמעון בן גמליאל מתיר בלוף, מפני שהוא מאכל עורבין והעשירים מגדלים עורבים, וסובר שכל ישראל בני מלכים הם:

משנה ב

חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים - ענפי אילן רכים, אם התקינן מערב שבת למאכל בהמה - מטלטלין אותן בשבת, שאינם מוקצה,

שני נפדה אלא במעות שיש עליהם צורה דכתיב (דברים י"ד) וצרת הכסף בידך. והקדש אינו נפדה בקרקע דכתיב (ויקרא כ"ג) ונתן את הערכך ביום ההוא דבר הניתן מיד ליד: לוף. מין קטנית שאינו ראוי חי אפילו לבהמה. ורמב"ם פירש מין ממיני הבעלים: לעורבין. כגון עשירים שמגדלים עורבים לגדולה. ואין הלכה כרשב"ג: ב חבילי. אגודות: זרדים. ענפי האילן לחים שמורדין אותם למאכל

ביאורים והרחבות

- מעשר לכהן, במקרה זה פטורה התבואה מתרומה גדולה, ולכן ראוייה למאכל הלוי.
 177. בגמרא (קכז, ב) למדין, שהתורמוס שהוא מאכל בהמה - דוקא יבש, אבל לח - לא, כיון שהוא מר ואינו נאכל אפילו ע"י בהמה.
 178. בגמרא (קכח, א) למדין, שאף בטבל דרבנן, כגון שזרעו בעציץ שאינו נקוב ואין דין הצמח כמי שגדל בקרקע שחייב מדאורייתא במעשרות, אלא רק מדרבנן, אפילו הכי אסור לטלטלו בשבת.
 179. בגמרא (קכח, א) למדין, כגון שלאחר המירווח, כשכבר נתחייבה התבואה בתרומה, בא הלוי ונטל את מעשרו, קודם שהופרשה ממנה תרומה גדולה, בכגון זה חייב הלוי להפריש גם תרומת המעשר וגם תרומה גדולה, וכל זמן שלא הופרשו ממנה תרומה גדולה ותרומת מעשר, הרי תבואה זו טבל ואסורה בטלטול בשבת.
 180. בגמרא (קכח, א) למדין, שנפדו ולא נפדו כהלכתן, כגון מעשר שפדאו על גבי אסימון,